

НАСТАВНО - НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Извештај комисије за оцену и одбрану докторске дисертације

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду одржаној 09.02.2026. год., именована је Комисија за оцену докторске дисертације кандидата Немање Николића под називом “ТЕОРИЈА УМА У КОНТЕКСТУ СИМБОЛИЧКЕ ИГРЕ”. Комисија је прегледала докторску дисертацију и подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

Основни подаци о кандидату

Немања Николић (1995) рођен је у Шапцу, где је завршио „Шабачку гимназију“, друштвено-језички смер. Основне академске студије психологије је завршио на Филозофском факултету, Универзитета у Новом Саду у периоду од 2014. до 2018. са просечном оценом 9,12 и стекао звање дипломирани психолог. На истом факултету ће завршити и мастер студије на клиничком модулу у периоду од 2018. до 2019. са просечном оценом 9,43. Стручну праксу обавио је при Клиничком центру Војводине, одељење за деčју и адолесцентну психијатрију, одељење за болести зависности и Окружни затвор Клиса. Мастер рад под називом *Повезаност мрачне тријаде са ставовима према БДСМ-у* је одбранио са оценом 10 под менторством професора др Вељка Јовановића. Током основних студија укључен је у истраживачке активности Клиничког истраживачког тима одсека за психологију који су водили професори др Љиљана Мухић и др Зденка Нововић. Након завршених мастер студија обавља волонтерски стаж при Институту за ментално здравље у Београду на Одељењу за кризна стања и афективне поремећаје у трајању од шест месеци. Тренутно је на докторским академским студијама психологије при Филозофском факултету, Универзитета у Београду, са просечном оценом 10.00.

У периоду (април 2021-март 2022) као стипендиста докторанд Министарства просвете, науке и технолошког развоја, укључен је у научноистраживачки рад при Институту за филозофију и друштвену теорију, Универзитета у Београду где ће својим залагањима допринети стварању Лабораторије за дигитално друштво. Тренутно има

трогодишње предавачко искуство, као запослен у звању асистента за ужу научну област психологија при Академији струковних студија Шабац. На одсеку за васпитаче и медицинске сестре васпитаче држи вежбе на предметима: Развојна психологија, Рано учење и афективно везивање, Психологија дечје игре, Развојне сметње деце јасленог узраста. Поред тога држи вежбе из предмета Психологија на мастер студијама (мултимедијално инжењерство и рачунарско инжењерство) на Високој школи електротехнике и рачунарства у Београду.

На седници Универзитетског Већа научних области друштвено-хуманистичких наука одржаној 09.07.2025. године одобрен је предлог теме докторске дисертације *“Теорија ума у контексту симболичке игре”*.

Немања Николић се у свом академском раду до сада бавио врло разноврсним темама на пресеку психологије са сродним дисциплинама социологије, комунологије и технологије. Његова интересовања обухватају друштвене и психолошке аспекте савремених феномена попут узбуњивања, антиваксерских покрета, као и утицај нових технологија на друштво и појединца. У својим радовима кандидат истражује особине личности у дигиталном контексту, као и психоаналитичке и когнитивне процесе, укључујући говор и интерпретативне обрасце код различитих психопатолошких поремећаја. Досадашња библиографија кандидата броји укупно 12 јединица, од чега је један рад у тематском зборнику од међународног значаја, 6 радова у националним часописима међународног значаја, 1 рад у врхунском часопису националног значаја и 4 излагања на међународним и националним научним скуповима.

Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација кандидата Немање Николића под насловом *„Теорија ума у контексту симболичке игре“* израђена је на Одељењу за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, у оквиру научне области психологије, уже научне области развојна психологија.

Дисертација се бави испитивањем повезаности између теорије ума и симболичке игре код деце предшколског узраста, са посебним нагласком на сложеност и облик игровне активности. Теорија ума, дефинисана као способност појединца да себи и другима приписује ментална стања у циљу разумевања и предвиђања понашања, сагледава се у овом раду као комплексан конструкт који обухвата како когнитивне, тако и афективне компоненте. Иако је постојање теорије ума код деце најчешће испитивано помоћу задатака погрешних уверења, новија истраживања указују на потребу шире

операционализације овог конструкта, укључујући разумевање различитих жеља, веровања, знања, као и препознавање и разумевање емоција.

С друге стране, симболичка игра се посматра као развојни контекст у којем деца спонтано изражавају и вежбају способност менталне репрезентације. Посебна пажња усмерена је на диференцирање између различитих нивоа симболичке игре (од самосталне ка кооперативној) у складу са развојним приступом Керол Вестби. Кооперативне игре, које подразумевају међусобно усклађивање улога и наратива међу децом, посматрају се као посебно значајне за развој теорије ума јер укључују координацију различитих перспектива, преговарање, заједничко планирање и тумачење емоционалних стања других.

Дисертација представља оригинално емпиријско истраживање са циљем да се продуби разумевање сложених односа између теорије ума и симболичке игре у развоју предшколског детета. Дисертација је написана на 78 страна основног текста, уз литературу и прилоге на још 20 страна. Коришћена литература броји 108 извора. Дисертација садржи 6 слика, 7 графикана и 28 табела.

Предмет и циљ дисертације

Полазећи од савремених теоријских приступа и емпиријских налаза, теорија ума се у дисертацији разматра као сложен, вишедимензионални развојни конструкт који подразумева разумевање сопствених и туђих менталних стања, како у когнитивном тако и у афективном домену. Различити теоријски модели, попут теорије-теорије, теорије симулације, модуларних и социо-културних приступа, пружају међусобно комплементарне увиде у порекло и развој ове способности, али истовремено указују на њену развојну сложеност и зависност од контекста у коме се развија. У том оквиру, симболичка игра се препознаје као важан развојни контекст у коме дете истражује и усклађује различите перспективе, значења и улоге, чиме се подстиче разумевање менталних стања других. Посебан значај приписује се преласку са индивидуалних облика симболичке игре на сложеније, социјално организоване форме игре, у којима долази до интензивније размене перспектива међу учесницима.

Иако бројна истраживања указују на повезаност симболичке игре и развоја теорије ума, и даље постоје отворена питања у вези са природом те повезаности, као и разликама између појединих димензија теорије ума и различитих облика симболичке игре. Посебно је недовољно разјашњено како су сложенији облици симболичке игре, попут кооперативне игре улога, повезани са афективном димензијом теорије ума у

поређењу са индивидуалним облицима симболичке игре. Додатно, истраживања се разликују у погледу методолошких приступа и начина операционализације кључних конструката, што отежава интеграцију досадашњих налаза. Имајући то у виду, предмет истраживања ове дисертације усмерен је на испитивање односа између теорије ума и симболичке игре код деце предшколског узраста, са посебним фокусом на различите обрасце успешности на задацима теорије ума и на улогу сложенијих облика симболичке, кооперативне игре.

Дакле, предмет истраживања докторске дисертације усмерен је на испитивање односа између теорије ума и симболичке игре код деце. Из тако дефинисаног предмета проистичу следећи истраживачки циљеви:

1. Испитивање повезаности између различитих образаца постигнућа на задацима намењеним процени теорије ума и учесталости укључивања деце у симболичке игре.
2. Утврђивање разлика у успешности на задацима који процењују афективну компоненту теорије ума између деце која учествују у сложенијим, кооперативним облицима симболичке игре и деце која се претежно укључују у самосталну симболичку игру.

Основне хипотезе

Полазећи од досадашњих емпиријских налаза о развоју симболичке игре са једне стране и теорије ума са друге у истраживању су постављене хипотезе које се односе на њихов међусобни однос код деце предшколског узраста. Полази се од претпоставке да сложенији облици симболичке игре, нарочито кооперативна игра улога са вршњацима, представљају важан контекст за разумевање менталних стања других и координацију различитих перспектива.

У складу са тим, прва хипотеза полази од претпоставке да ће деца која достижу више нивое симболичке игре остваривати боље резултате на задацима за процену теорије ума у поређењу са децом која показују ниже нивое симболичке игре.

Друга хипотеза односи се на повезаност између учешћа у кооперативној игри улога са вршњацима и развијености теорије ума. Очекује се постојање позитивне повезаности између ова два конструкта, при чему ће деца са развијенијим профилем теорије ума достићи виши, сложенији ниво симболичке игре, односно кооперативну игру улога, у односу на децу са нижим нивоом развијености теорије ума.

Поред повезаности симболичке игре са когнитивним аспектима теорије ума,

кандидат је у својој дисертацији претпоставио и везу симболичке игре са социо-емоционалним аспектима разумевања менталних стања. У том смислу, трећа хипотеза полази од очекивања да ће деца која достижу ниво кооперативне симболичке игре остваривати већу успешност на задатку препознавања емоција у поређењу са децом која ретко или никада не учествују у кооперативној игри.

Најзад, четврта хипотеза односи се на разумевање спољашњег узрочника емоција. Претпоставља се да ће деца која достижу ниво кооперативне симболичке игре остваривати боље резултате на задатку разумевања спољашњег узрока емоција (ТМ7) у поређењу са децом која овај ниво симболичке игре још нису достигла или га достижу ређе.

Одговори на постављене хипотезе омогућавају потпуније сагледавање односа између симболичке игре и развоја теорије ума у раном детињству, што представља један од централних истраживачких циљева ове дисертације.

Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Немање Николић је структурисана у више целина које обухватају теоријски оквир, методологију истраживања, приказ резултата и њихову интерпретацију. Теоријски оквир обухвата преглед литературе који укључује анализу кључних концепата и резултате претходних истраживања. Емпиријски део обухвата опис примењене методологије истраживања, резултате, дискусију, импликације за будућа истраживања и закључке. Након тога следе списак коришћене литературе и прилози.

У уводном и теоријском делу рада кандидат даје свеобухватан приказ конструкта теорије ума и његовог места у савременој развојној психологији. Представљен је историјски развој овог појма, од раних истраживања у области социјалне когниције до савремених концептуализација и емпиријских приступа. Посебна пажња посвећена је различитим теоријским моделима који настоје да објасне природу и развој теорије ума, укључујући теорију–теорије, теорију симулације и модуларни приступ, као и социо-културну перспективу инспирисану радовима Лава Виготског и теоријом културног учења Мајкла Томасела. У овом делу рада анализирају се и методолошки приступи у истраживању теорије ума, уз критички осврт на њихова ограничења.

У наставку теоријског оквира кандидат разматра развојну перспективу теорије ума, приказујући њене ране развојне претече као што су праћење погледа, удружена пажња, комуникативни гестови и имитација, као и њихову повезаност са развојем симболичке функције и симболичке игре. Посебан сегмент посвећен је симболичкој

игри као значајном контексту у коме деца истражују и координишу различите перспективе, значења и улоге, што доприноси развоју разумевања менталних стања других. У оквиру овог дела рада приказани су и класични теоријски доприноси, пре свега Пијажеов приступ, као и социо-културна тумачења игре, након чега следи систематичан преглед савремених емпиријских истраживања која доводе у везу симболичку игру и развој теорије ума. Теоријски део завршава се формулисањем предмета и циљева истраживања, као и постављањем истраживачких хипотеза.

У емпиријском делу рада кандидат детаљно описује методологију истраживања. Представљен је поступак прикупљања података, карактеристике узорка који чини 50 деце предшколског узраста из предшколских установа у Београду и Шапцу, као и варијабле и инструменти коришћени у истраживању. За процену теорије ума коришћена је *Скала за процену теорије ума* (Wellman & Liu, 2004) уз додатне задатке за процену препознавања базичних емоција и разумевања спољашњих узрока емоција, док је за процену симболичке игре примењена прилагођена верзија *Скале за процену дечије симболичке игре* (Westby, 2000). Такође је дат детаљан опис нивоа симболичке игре, као и психометријских карактеристика инструмената. У овом делу рада приказан је и план статистичке анализе података.

У поглављу које се односи на резултате представљени су дескриптивни показатељи за све испитиване варијабле, као и резултати анализа којима је испитиван однос између симболичке игре и теорије ума. У анализи података примењене су различите статистичке технике, укључујући парцијалну корелацију уз контролу узраста, кластер анализу, мултиваријантну анализу варијансе, анализу коваријансе и χ^2 тестове. Добијени резултати указују на постојање умерене позитивне повезаности између нивоа симболичке игре и постигнућа на задацима теорије ума, као и на постојање различитих профила успешности деце у решавању задатака теорије ума.

У завршном делу рада кандидат дискутује добијене налазе у односу на постављене циљеве и хипотезе истраживања, као и у светлу релевантних теоријских приступа и претходних емпиријских истраживања. Посебна пажња посвећена је тумачењу односа између нивоа симболичке игре и различитих аспеката теорије ума, као и значају кооперативне симболичке игре у развоју социо-когнитивних способности. У овом делу рада кандидат указује и на методолошка ограничења истраживања, разматра практичне импликације налаза и предлаже смернице за будућа истраживања у овој области.

Остварени резултати и научни допринос дисертације

У оквиру докторске дисертације спроведено је емпиријско истраживање усмерено на испитивање односа између развојних карактеристика симболичке игре и способности разумевања менталних стања других особа (теорије ума) код деце предшколског узраста. Основни циљ истраживања био је да се утврди природа и степен повезаности између ових конструката, са посебним нагласком на улогу сложенијих облика симболичке игре, нарочито кооперативне игре улога са вршњацима. Истраживање је реализовано на узорку од 50 деце узраста од 4 до 6 година из предшколских установа у Београду и Шапцу. За процену симболичке игре коришћена је прилагођена верзија Скале за процену дечије симболичке игре (Westby, 2000), док је теорија ума процењивана применом Скале за процену теорије ума (Wellman & Liu, 2004), уз додатне задатке за процену препознавања базичних емоција и разумевања спољашњег узрока емоција.

Добијени резултати указују на постојање умерене позитивне повезаности између укупног нивоа симболичке игре и укупног постигнућа на задацима теорије ума, чак и након контроле узраста испитаника. Овај налаз потврђује претпоставку да деца која достижу више нивое симболичке игре показују и развијеније способности разумевања менталних стања других особа. На тај начин резултати истраживања пружају емпиријску подршку становишту да симболичка игра представља важан развојни контекст у коме деца истражују, координишу и интегришу различите перспективе, што доприноси развоју социјалне когниције и разумевању психолошких стања других људи.

Посебан значај истраживања огледа се у идентификацији различитих профила развијености теорије ума код деце предшколског узраста. Применом кластер анализе издвојене су три групе испитаника које се значајно разликују у нивоу успешности на задацима теорије ума. Накнадне анализе показале су да се ови профили статистички значајно разликују и у нивоу симболичке игре, чак и након контроле узраста, што додатно указује на развојну повезаност ова два конструкта. Овакав приступ омогућио је нијансираније разумевање индивидуалних разлика у развоју социјалне когниције и представља значајан допринос истраживањима у овој области.

С друге стране, резултати истраживања нису показали статистички значајне разлике у постигнућима на задацима теорије ума у односу на само присуство кооперативне игре улога, нити су утврђене статистички значајне повезаности између учесталости кооперативне игре и појединих специфичних задатака теорије ума. Иако су на дескриптивном нивоу уочене одређене тенденције које указују на могућу повезаност ових појава, оне нису достигле ниво статистичке значајности. Ови налази указују на

сложеност односа између различитих облика симболичке игре и појединих аспеката теорије ума и упућују на потребу за даљим истраживањима која би омогућила прецизније испитивање ових односа.

Докторска дисертација остварује значајан научни допринос на више нивоа. На теоријском плану, рад доприноси продубљивању разумевања односа између симболичке игре и развоја теорије ума, два конструкта који заузимају важно место у савременој развојној психологији. Посебан значај рада огледа се у интеграцији различитих теоријских перспектива, когнитивистичких и социо-културних, у објашњењу развоја способности разумевања менталних стања других особа. Посебан значај рада је у томе што указује на улогу игре као развојног контекста у коме се обликују сложене социјално-когнитивне способности, чиме се отварају нове могућности за интегративно разумевање односа између игре, симболичке функције и развоја социјалне когниције.

На емпиријском плану, дисертација доноси нове налазе о повезаности нивоа симболичке игре и постигнућа на задацима теорије ума код деце предшколског узраста. Посебан допринос рада огледа се у томе што се однос између симболичке игре и теорије ума испитује кроз анализу развојних профила успешности на задацима теорије ума, што омогућава сложеније разумевање индивидуалних разлика у развоју ових способности. Рад има посебан значај и зато што се овом темом бави у контексту домаћег истраживачког простора, у коме су систематска емпиријска истраживања односа симболичке игре и теорије ума релативно ретка. У том смислу, може се рећи да дисертација представља један од првих покушаја у домаћој литератури да се овај однос испита применом систематичног емпиријског приступа.

Методолошки допринос дисертације огледа се у примени више комплементарних статистичких поступака који омогућавају детаљније испитивање односа између испитиваних варијабли. Комбиновање парцијалне корелације са контролом узраста, кластер анализе, мултиваријантне анализе варијансе и анализе коваријансе омогућило је комплексније сагледавање структуре односа између симболичке игре и различитих аспеката теорије ума. Посебан методолошки значај рада огледа се и у настојању да се конструкција теорије ума сагледа шире од уобичајених задатака погрешних уверења, укључујући и задатке који се односе на препознавање емоција и разумевање њихових узрока.

Поред научног значаја, резултати дисертације имају и важне практичне импликације. Налази указују на значај симболичке игре као развојног контекста који може подржати развој социјално-когнитивних способности код деце. Ово је од посебног

значаја за васпитно-образовну праксу у предшколским установама, јер указује на потенцијал игре као педагошког средства које може подстаћи развој разумевања перспектива других, емоционалне компетентности и социјалне интеракције. Резултати рада могу бити значајни и у контексту ране идентификације развојних тешкоћа у области социјалне когниције и планирања одговарајућих васпитно-образовних и интервенцијских програма.

Коначно, дисертација доприноси актуелној научној расправи о развоју теорије ума и њеним развојним корелатима, указујући на значај симболичке игре као важног контекста у коме се развијају способности разумевања менталних стања других. Рад има посебан значај јер повезује класичне теме развојне психологије са савременим истраживачким питањима и тиме доприноси ширем разумевању односа између игре, мишљења и социјалног развоја у раном детињству.

Закључак

Докторска дисертација кандидата Немање Николића под насловом “*Теорија ума у контексту симболичке игре*” представља оригинално и самостално научно дело којим су у целости испуњени циљеви и задаци наведени у одобреној пријави докторске дисертације. Кандидат је у својој тези показао разумевање области која је предмет истраживања, критички приступила налазима досадашњих истраживања, брижљиво спровео обухватно прикупљање података и њихову обраду, и показао способност да добијене податке адекватно интегрише и интерпретира.

Имајући све изнето у виду, Комисија закључује да је дисертација (а) у целости у складу са одобреном пријавом, (б) представља оригинално и самостално научно дело и (в) да су се стекли услови за њену одбрану, те предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета да прихвати наше позитивно стручно мишљење и кандидату Немањи Николићу одобри јавну одбрану докторске дисертације ТЕОРИЈА УМА У КОНТЕКСТУ СИМБОЛИЧКЕ ИГРЕ.

У Београду,

КОМИСИЈА:

02. марта 2026.

проф. др Александар Бауцал (председник комисије)
Филозофски факултет Универзитета у Београду

проф. др Ивана Степановић Илић
Филозофски факултет Универзитета у Београду

проф. др Невена Буђевац
Факултет за образовање учитеља и васпитача
Универзитета у Београду